

Nr 192.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående
anslag till befrämjande och organiserande av den offent-
liga arbetsförmedlingen i riket; given Stockholms slott
den 25 april 1916.*

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen

att för befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder på extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av 70,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 april 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för civildepartementet, statsrådet von Sydow anförde:

Vid föredragning den 14 januari 1916 av de frågor, som tillhöra regleringen av riksstatens sjätte huvudtitel för år 1917, erinrade jag, att Kungl. Maj:t den 3 december 1915 anbefallt socialstyrelsen att inkomma med yttrande, bland annat, beträffande erfarenheterna av statens medverkan i avseende å den offentliga arbetsförmedlingens utveckling samt rörande frågan, huruvida någon omläggning eller jämkning härutinnan kunde anses önskvärd och lämplig. Jag förklarade tillika, att jag måhända under riksdagens lopp skulle bliva i tillfälle att underställa Kungl. Maj:t förevarande fråga. I enlighet med min hemställan föreslog Kungl. Maj:t därefter riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlåtas angående befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket, på extra stat för år 1917 för ändamålet beräkna ett förslagsanslag av 70,000 kronor.

Sedan socialstyrelsen den 17 innevarande månad avgivit underdånigt yttrande och förslag i frågan, får jag nu anmäla densamma till vidare handläggning.

Efter att hava redogjort för innehållet i socialstyrelsens utlåtande anförde departementschefen vidare.

Den offentliga arbetsförmedlingen har i vårt land upptagits genom kommunalt initiativ och ursprungligen helt bekostats av kommuner. Sedan under loppet av år 1902 städerna Hälsingborg och Göteborg inrättat kommunala arbetsförmedlingsanstalter och goda resultat vid dem vunnits, följdes deras exempel snart av åtskilliga andra städer, så att vid utgången av år 1906 sådana anstalter voro i verksamhet på 9 orter i landet. Då det efter hand blivit tydligt, att ett rationellt ordnande av arbetsförmedlingen vore en angelägenhet av betydelse ej blott för vissa större stadssamhällen utan även för mindre sådana samt för landet i dess helhet, hemställde Kungl. Maj:t, efter närmare utredning i ärendet, hos riksdagen om anslag av statsmedel för främjande och organiserande av denna verksamhet, varvid särskilt åsyftades sådan utvidgning av densamma, att den måtte bliva till omedelbar nytta även för landsbygdens behov. Med bifall till denna framställning anvisade riksdagen för år 1907 ett förslagsanslag av 15,000 kronor, vilket sedermera utgick även för vart och ett av åren 1908—1910. För år 1911 vidtogs en höjning av anslaget till 40,000 kronor, vid vilket belopp detsamma bibehölls för åren 1912 och 1913. 1913 års riksdag höjde anslaget ytterligare, så att det för år 1914 utgick med 55,000 kronor. För år 1915 anvisades för ifrågavarande ändamål dels av 1914 års förra riksdag ett förslagsanslag å 55,000 kronor, dels av samma års senare riksdag, utöver nämnda belopp, ytterligare ett förslagsanslag av 10,000 kronor, detta senare anslag avsett att genom utbyggande och främjande i övrigt av den offentliga arbetsförmedlingen i erforderlig grad underlätta värnpliktigas anställande i arbete efter militärövningarnas slut. Ett mot dessa båda belopp svarande förslagsanslag av 65,000 kronor beviljades därefter för år 1916.

Närmare föreskrifter att lända till efterrättelse med avseende å användandet av de för ändamålet anslagna medel utfärdades genom kungörelse den 5 februari 1915 (sv. förf.-saml. nr 143), vilken gäller tills vidare.

Den ekonomiska uppmuntran, som genom statsmakternas beslut från och med år 1907 bereddes de kommunala strävandena, tog sig genast uttryck i en stark ökning av antalet organ för verksamheten. Arbetsförmedlingskontoren, som år 1906 voro endast 9, hade redan år 1908 ökats till 28, år 1912 till 93 och utgjorde

Hittillsvarande statsunderstöd.

Den offentliga arbetsförmedlingens utveckling och nuvarande läge.

vid innevarande års början 119, tillhörande 35 särskilda anstalter. Av dessa senare voro 11 av rent eller huvudsakligen kommunal karaktär, under det att de övriga helt eller delvis leddes och bekostades av vederbörande län (av landstingen med eller utan bidrag från hushållningssällskap och vederbörande kommuner, i några fall även av nationalföreningen mot emigrationen). Sådana anstalter äro nu tillfinnandes i rikets samtliga län, varvid dock bör erinras, att för Älvsborgs län allenast provisoriska anordningar till följd av det nuvarande kristillståndet äro vidtagna. Anledning finnes dock antaga, att frågan redan under innevarande år kommer till mera definitiv lösning även inom nämnda län. Såsom socialstyrelsen framhållit, kan sålunda nätet av arbetsförmedlingsanstalter numera anses vara utspänt över hela landet, om ock detsamma på åtskilliga håll är för glest. I bredd med denna yttre utveckling har gått en systematisering av själva verksamheten i syfte att göra denna mera enhetlig och praktiskt nyttig. Av stor betydelse i båda dessa avseenden har otvivelaktigt statens understöd varit. Genom detsamma har sålunda åt de anslagsbeviljande lokala korporationerna beretts en ekonomisk lättnad, som särskilt i de hårdare belastade delarna av landet varit avgörande för arbetsförmedlingsfrågans lösning. Det har också härigenom varit möjligt att på åtskilliga orter träffa anordningar, som mindre varit påkallade av det rent lokala intresset än av den kringliggande landsbygdens samt jordbrukets behov. I full överensstämmelse med de motiv, som huvudsakligen lågo till grund för statsmakternas beslut om statsunderstöd åt den offentliga arbetsförmedlingen, har densamma på detta sätt, från att vara en speciell förmån för vissa mera bärkraftiga kommuner, alltmer övergått till att bli en hela landets sak. Att redan genom denna yttre utveckling även kundernas, arbetsgivarnas och arbetarnas rätt förstådda intressen blivit allt bättre tillgodosedda, ligger i sakens natur.

I detta hänseende lika betydelsefullt har emellertid varit, att staten genom sin ekonomiska medverkan fått tillfälle utöva ett avgörande inflytande på förmedlingsarbetets praktiska utformning samt övervaka dess utförande. Vid samtliga kontor över hela landet användes sålunda ett enhetligt, under samverkan mellan vederbörande statsmyndighet och anstalterna utarbetat expeditionssystem, som möjliggör ett enkelt och snabbt samarbete mellan alla kontor. För detta ändamål sker jämväl ett ordnat, regelbundet utbyte av förteckningar över arbetsökande och lediga platser, s. k. vakanslistor, genom vilka den aktuella tillgången och efterfrågan å arbetskraft kan oavlatligt följas och överskådas. Då statsunderstödet delvis utgår i form av kostnadsfri förbindelse mellan

kontoren — per post, telegraf och telefon — underlättas härigenom de lokala strävandena att verka utjämnande på arbetsmarknaden samt ökas möjligheterna att tillmötesgå kundernas önsknings utöver vad förhållandena på de särskilda orterna kunna medgiva.

Den offentliga arbetsförmedlingen kan också i fråga om arbetsresultat uppvisa en utveckling, som fullt motsvarar den yttre organisationens växande omfattning. Medan antalet förmedlade anställningar år 1906 uppgick till 31,000 och 1908 till nära 40,000, hade detsamma år 1912 stigit till 105,000 och utgjorde för år 1915 icke mindre än 164,000. Av särskilt intresse är, att jordbrukets andel i dessa siffror utgjorde respektive 2,100, 6,400, 25,800 och 37,000, vilket utvisar en hastigt tilltagande anslutning från den jordbrukande befolkningens sida. För att giva en belysning av det omfattande arbete, som numera pågår vid de offentliga anstalterna, torde ytterligare endast böra anföras, att under år 1915 antalet ansökningar om arbete utgjorde 309,000 och antalet anmälda lediga platser 219,400.

Jag anser mig böra i detta sammanhang erinra om den offentliga arbetsförmedlingens stora betydelse för hjälparbetet under nu rådande kristid. Genom dess medverkan har det varit möjligt att tillvarata och utnyttja arbetstillfällena och arbetskraft och därigenom dels förebygga arbetslöshet, dels underlätta arbetarskaffningen till näringsområden, som behöft sådan. Där arbetslöshetsunderstöd utlämnats — åt arbetslösa i allmänhet eller endast tobaksarbetare — hava de offentliga anstalterna av vederbörande kommunala organ anlitats för kontroll å de understödsökandes arbetsvillighet och därmed sammanhängande rätt till understöd. Den kännedom om arbetsmarknaden och arbetarnas förhållanden, som besittes av anstalternas personal, har ock i övrigt visat sig värdefull för ett rationellt ordnande av lokala hjälpåtgärder.

I mitt anförande den 3 december 1915 till statsrådsprotokollet, i vilket jag hemställde om Kungl. Maj:ts beslut rörande förut omförmälda uppdrag åt socialstyrelsen att i ämnet inkomma med yttrande och förslag, erinrade jag, hurusom den offentliga arbetsförmedlingen, som på jämförelsevis kort tid ernått kraftig utveckling i vårt land, under nuvarande kristid ställts inför väsentligt vidgade uppgifter. De djupgående förändringarna inom näringslivet liksom de varandra avlösande inkallelserna till krigstjänstgöring av värnpliktiga och landstormsmän hade nämligen framkallat rubbningar å arbetsmarknaden, vilka nödvändiggjort avsevärda omflyttningar av arbetskraft, därvid de offentliga anstalternas medverkan otvivelaktigt varit av stor betydelse.

*Anbefalld
utredning.*

Med anledning härav och i syfte att giva socialstyrelsen såsom central myndighet ökad möjlighet att ordna samarbetet mellan de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna samt i övrigt vidtaga praktiska åtgärder för att bereda arbetsanställning åt arbetslösa arbetare, särskilt stenarbetare, hade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 maj 1915 bemyndigat socialstyrelsen att från och med den 1 juli 1915 tills vidare till utgången av år 1915 anställa dels en extra byråassistent för handläggning av arbetsförmedlings- och arbetsmarknadsfrågor i allmänhet, dels ock en med praktiska arbetsförhållanden förtrogen tjänsteman, som kunde efter omständigheterna biträda på arbetsplatserna.

Emellertid funnes anledning förutsätta, att den offentliga arbetsförmedlingens utjämnande verksamhet komme att tagas i anspråk i ytterligare omfattning. Betydliga förändringar eller utvidgningar syntes vara att förvänta inom skilda områden av näringslivet, antingen det pågående kriget komme att fortfara under längre tid eller snart upphöra, och vore det därför av synnerlig vikt sörja för, att tillgängliga arbetskrafter på lämpligt sätt fördelades.

Tendenser hade ej heller saknats till, att svenska arbetare skulle efter krigets upphörande i icke ringa omfattning söka och finna anställning utomlands i de av kriget närmast berörda länderna. Häruti låge uppenbarligen en särskild anledning att med all omsorg tillse, att de på den inhemska arbetsmarknaden förefintliga arbetstillfällena genom lämpliga åtgärder tillhandahölles våra arbetare och verkligen bleve utnyttjade.

Av dessa skäl samt i övrigt för arbetslöshetens rationella bekämpande syntes det mig önskvärt att främja den offentliga arbetsförmedlingens utveckling. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla socialstyrelsen att inkomma med underdånigt yttrande beträffande erfarenheterna av statens medverkan i detta avseende samt rörande frågan, huruvida någon omläggning eller jämkning härutinnan kunde anses önskvärd och lämplig. I samband därmed borde ock övervägas verkningarna och lämpligheten av den hos styrelsen i enlighet med ovanberörda nådiga brev vidtagna provisoriska anordningen för samarbetet mellan de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

*Oförändrade
grunder för
arbetsförmed-
lingen.*

I sitt förut omförmälda yttrande den 17 innevarande månad har socialstyrelsen meddelat en ingående redogörelse för den offentliga arbetsförmedlingens uppkomst och utveckling samt organisations- och arbetsformer även som framhållit vissa synpunkter med avseende å rörelsens vidare utbyggande och fullkomnande för att densamma skall motsvara de stegrade kraven

på dess verksamhet. Styrelsen har i samband därmed redogjort för de uttalanden i hithörande frågor, som ingått från de offentliga anstalternas styrelser. Då dessa på grund av sin sammansättning — de bestå av representanter till lika antal för arbetsgivare och arbetare samt en opartisk ordförande — ävensom med hänsyn till den nära förbindelse, vari de stå till förmedlingsarbetet, måste anses äga ingående erfarenhet på förevarande område, bör uppenbarligen stort avseende fästas vid deras uttalanden och framförda önskemål, vilka också i allt väsentligt vunnit anslutning från socialstyrelsens sida. Det är då ägnat väcka tillfredsställelse, att man från alla håll bestämt uttalat sig för ett vidhållande och fullföljande av de grundläggande principer för den offentliga arbetsförmedlingen, vilka med viss ledning av utländska förebilder tidigare utarbetats i samråd med anstalterna och i sina huvuddrag fastslagits av statsmakterna. Socialstyrelsen har sålunda med stöd av uttalanden från samtliga anstaltsstyrelser kunnat vitsorda, hurusom numera ingen meningsskiljaktighet föreligger därom, att den offentliga arbetsförmedlingen bör stå öppen för alla slag av arbete, vara kostnadsfri för kunderna, stå under ledning av en paritetiskt sammansatt styrelse samt iakttaga full neutralitet till förekommande motsatsförhållanden på arbetsmarknaden. Enbart glädjande är, att åtminstone denna del av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare kunnat genom samhällets ingripande hållas utanför deras stridigheter och bliva ett område för lojal samverkan dem emellan.

En viktig förutsättning för denna gagneliga utveckling har otvivelaktigt varit, att de offentliga anstalterna strängt begränsat sig till sin uppgift att allenast *förmedla* ingåendet av arbetsavtalen. De hava sålunda icke sökt påverka vare sig avtalens innehåll eller parternas frihet att själva välja arbetskraft, respektive anställning. De offentliga anstalterna äro således uteslutande institutioner för enhetligt sammanförande av anbud från arbetsgivare och arbetare och hava just genom denna riktiga begränsning av sin verksamhet allt mer kommit att utvecklas till lokala börser för arbetsmarknaden.

Då arbetsmarknaden på grund av sin natur alltid i första hand måste vara lokal, är det vidare principiellt riktigt, att dess organiserande främst bör vara en ortens angelägenhet. Endast därigenom att den lokala marknaden är tillfredsställande ordnad, kan överhuvud en interlokal förmedling med framgång uppbyggas. Principen om att de kommunala enheterna — kommuner och landstings- (eventuellt hushållnings-sällskaps-) områden — skola vara de närmaste bärarna av den offentliga arbetsförmedlingen har också i tillämpningen visat sig riktig. Tack vare det intresse, som efter hand överallt framträtt för sakens främjande, har arbetsförmedlingen fått det fasta underlag i orterna, på

vilket sedan kan byggas vidare. Det har härigenom blivit överflödigt att i vårt land anlita lagtvångets väg för att framskapa en lokal organisation för arbetsmarknadens organiserande.

Såsom socialstyrelsen framhåller, kan också denna lokala utveckling numera anses vara till sina huvudsakliga drag genomförd, om också mycket ännu återstår i vissa delar av landet. Förutom det att de på sina håll stora luckorna i anstaltsnätet efter hand böra utfyllas — för vilket ändamål något rikligare tillmätt statsbidrag torde, såsom redan i proposition i ämnet till 1906 års riksdag förutsattes, kunna undantagsvis utgå i mera glest befolkade och mindre bärkraftiga delar av landet — möter här särskilt behovet av *verksamhetens specialisering*. Tanken härpå har redan vunnit tillämpning i så måtto, att, i den mån omfattningen av kontorens rörelse krävt flera arbetskrafter, arbetet dem emellan uppdelats efter fackliga synpunkter. En sådan rationell arbetsfördelning har emellertid icke kunnat bli mera genomförd annorstädes än vid de största kontoren, där flera arbetskrafter erfordras redan med hänsyn till arbetets mängd. Det är dock påtagligt, att på denna punkt en vidare utveckling är synnerligen önskvärd. Hos såväl arbetsgivare som arbetare inom de mera utpräglade och högre drivna yrkesområdena är den uppfattningen allmän, att förmedlingsarbetet för deras del, för att kunna med tillräcklig omsikt bedrivas, kräver sådan ingående kännedom om yrkets förhållanden, som kan förvärfvas endast genom att vederbörande tjänstemän mera odelat ägna sig däråt. Även ur arbetsförmedlingens synpunkt är det önskvärt, att tjänstemännen må kunna begränsa sitt verksamhetsområde på sådant sätt, att de därinom ej blott förvärva ingående kännedom om arbetsgivares och arbetares synpunkter i avseende å anställningsvillkor m. m., utan ock få tillfälle träda i den personliga kontakt med dem, som är en viktig förutsättning för förtroende. Sant är å andra sidan vad av socialstyrelsen samt åtskilliga anstaltsstyrelser betonas, nämligen att en längre driven specialisering särskilt vid smärre anstalter skulle medföra vissa olägenheter och förutsätta anställandet av en i förhållande till arbetets mängd allt för stor personal, vilket skulle draga med sig för dylika anstalter oöverkomliga kostnader. Det synes mig emellertid vara naturligt, att utvecklingen i nu antydd riktning bör, med beaktande av nyss angivna synpunkter, bli föremål för särskild omvårdnad från statens sida. Ett ytterligare skäl härför ligger i den av socialstyrelsen påpekade omständigheten, att den interlokala förmedlingen, vilken ju måste anses i högre grad än den lokala vara ett hela landets intresse, företrädesvis avser mera fackutbildad arbetskraft. Jag vill slut-

ligen tillägga, att vilket system än kan komma att framgå såsom resultat av den pågående kommittéutredningen rörande arbetslöshetsförsäkringens ordnande, denna frågas lösning likväl under alla förhållanden måste bli väsentligen beroende av tillgången till en högt utvecklad och så långt lämpligen ske kan specialiserad offentlig arbetsförmedling.

För det interlokala förmedlingsarbetets utvecklande är emellertid icke tillräckligt att lita allenast till de särskilda anstaltarnas intresse av förbindelser och utbyte sins emellan. Erfarenheten har med all tydlighet ådagalagt, att härför även erfordras ett särskilt organ, till vilket förmedlingsnätets trådar sammanlöpa och där ett aktivt arbete kan bedrivas för utjämnande över hela landet av tillgång och efterfrågan å arbetsmarknaden. Den centrala myndigheten, socialstyrelsen, har hittills måst begränsa sin verksamhet på detta område till en väsentligen kontrollerande och rådgivande verksamhet. Redan tidigt framställdes emellertid, främst från anstalterna själva, krav på att denna verksamhet skulle utvidgas till att jämväl omfatta en positiv medverkan i det praktiska arbetet. Av brist på arbetskrafter för detta ändamål har socialstyrelsen icke kunnat i annan mån tillgodose dessa krav än att genom dess försorg för varje vecka utarbetats och distribuerats den s. k. riksvakanslistan, det vill säga en systematisk översikt över de lokala marknadernas överskott å sådan arbetskraft och sådana platser, som lämpligen kunnat bli föremål för interlokal förmedling. Att härmed icke behovet blivit tillräckligt fyllt, har länge varit klart. Denna brist på *erforderlig centralisering* av förmedlingsarbetet framträdde med påtaglig tydlighet i anledning av de rubbningar inom näringslivet, som förorsakades av den nu pågående krisen. De framtvingna omläggningarna och utvidgningarna inom stora industrigrenar såväl som de successiva inkallelserna till krigstjänstgöring av värnpliktige och landstormsmän nödvändiggjorde betydande omflyttningar av arbetskraft, därvid de offentliga anstaltarnas kapacitet ställdes på hårdare prov än till förene. Den under min ledning verkande arbetslöshetskommissionen, som på grund av sitt uppdrag hade att närmast följa arbetsmarknadens läge, kunde då genast konstatera att, även om de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna på förtjänstfullt sätt fyllde sina mer än förut påfrestande uppgifter, de uppenbarligen behövde stödet av ett centralt sammanhållande organ, som kunde på ett annat och bättre sätt än de särskilda anstalterna överskåda det allmänna läget och lämna sin medverkan vid överflyttningar av arbetskraft i större skala. Då även socialstyrelsen vitsordade, att detta behov, ehuru under de inträdda förhållandena särskilt kännbart, redan förut gjort sig gällande, har, som jag redan förut antytt och i det följande blir i tillfälle att närmare utveckla, viss provisorisk

anordning vidtagits i syfte att omedelbart avhjälpa de påtagliga olägenheterna. Jag är också med socialstyrelsen och anstaltsstyrelserna enig om, att den sålunda träffade anordningen varit till otvivelaktig nytta och att densamma bör tjäna som utgångspunkt för åtgärder av mera bestående art, detta oberoende av om den nuvarande krisen blir av kortare eller längre varaktighet.

*Särskilda
spörsmål.*

Jag övergår här efter till att behandla vissa särskilda spörsmål, som berörts i socialstyrelsens och anstaltsstyrelsernas yttranden.

Såsom redan påpekats, har det otvivelaktigt varit till fördel för arbetsförmedlingens utveckling, att denna icke framdrivits genom lagtvång eller eljest på konstlad väg, utan fått lugnt framväxa med stöd av det förtroende, den efter hand tillvunnit sig genom att visa sig nyttig för sina kunder och för det allmänna. Om också den egentliga grunden här till är att söka i verksamhetens organiserande efter allmängiltiga och bärande principer, så har dock till de goda resultaten väsentligen bidragit, att de lokala förmedlingsorganen i regel lyckats förvärva för ändamålet lämpliga och för sin uppgift intresserade arbetskrafter. Såväl vederbörande styrelser som kunderna torde vara eniga om, att på detta område mycket beror av de personliga krafter, som utföra arbetet. Det är då också naturligt, att i de avgivna yttrandena påyrkas åtgärder i syfte att för framtiden betrygga en tillfredsställande rekrytering av anstaltspersonal. Ehuru jag fullt delar uppfattningen om denna frågas synnerliga betydelse, anser jag dock icke skäl föreligga för direkt ingripande på denna punkt från statens sida. Visserligen har med rätta påpekats, att avlöningsvillkoren ännu på många håll icke äro sådana, att de innebära önskvärda garantier för en i fortsättningen god rekrytering av anstaltspersonal. Mångenstädes äro nämligen lönebeloppen för anstaltsföreståndarna knappast större än de för högre utbildade arbetare vanliga, ett förhållande, som näppeligen kan anses riktigt i betraktande av arbetets omdömesprovande beskaffenhet och vikten av att bereda dessa tjänstemän en uppgiften motsvarande ställning. Med en allt mera klarnande uppfattning i detta avseende lär man emellertid kunna förutsätta, att anstaltspersonal skall allestädes bliva med avseende å såväl lönebelopp som tjänsteställning jämnställd med motsvarande kommunala befattningshavare. Det skulle också åtminstone för närvarande möta synnerliga svårigheter för staten att söka direkt reglera vederbörande lokala myndigheters förfoganden på denna punkt, så mycket mer som förhållandena på olika orter med nödvändighet måste ställa sig mycket olika. Med organisationens kommunala karaktär låter sig ej heller lämpligen

förena, att staten övertager eller närmare ingriper på denna del av anstaltarnas organisation och ekonomi. Om det ekonomiska ansvaret för anstaltarna överflyttades på staten, vore dessutom att befara, att kommunernas och deras myndigheters intresse för arbetsförmedlingen skulle till skada för institutionen minskas.

Beträffande omfattningen av den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet har erinrats, att betydande områden av arbetsmarknaden ännu stå i större eller mindre mån utanför densamma. Denna anmärkning synes hava särskilt berättigande med avseende å de minderåriga. Beträffande dessa gäller ju, att anställandet i arbete har alldeles speciell betydelse därigenom, att detsamma ofta samtidigt blir avgörande för valet av yrke. Framför allt gäller detta vid skolbarnens avgång från utbildningsanstalterna och övergång till det praktiska förvärvsarbetet. Allt mer har den uppfattningen trängt igenom, att vid denna för deras framtid avgörande tidpunkt en vägledande och rådgivande verksamhet är så mycket mera behöfvig, som föräldrar och målsmän ej sällan sakna erforderliga förutsättningar för att bedöma utkomst-möjligheterna samt ofta låta sig bestämmas av sin önskan att snarast möjligt bliva befriade från att försörja barnen eller att rent av få egna ekonomiska bekymmer lättade genom deras inkomst. Barnens framtid kan på detta sätt offras för stundens lättnad, på samma gång som näringslivets rekrytering av ny arbetskraft blir otillfredsställande ordnad. Dessa synpunkter hava i vårt land varit föremål för beaktande såväl från näringsidkares sida, särskilt Sveriges hantverksförening, som från skolmyndigheter och arbetsförmedlingsanstalter. Att genom samverkan dem emellan en lösning av hithörande spörsmål bör snart åvägabringas, synes mig önskvärt, och lärer denna fråga böra bli föremål för uppmärksamhet från vederbörande myndigheters sida.

Även i fråga om de värnpliktige gäller, att de genom statens lagstiftning sammanföras för utbildning och därefter vid vissa tidpunkter i stort antal på en gång gå ut på arbetsmarknaden. Det synes då vara en plikt för det allmänna att genom lämpliga anordningar söka underlätta deras placering i arbete. Denna angelägenhet har redan uppmärksamats och föranlett bestämmelser om arbetsförmedlingens utbyggande med särskild hänsyn till de värnpliktigas återförande till produktivt arbete. Även på denna punkt synes emellertid en vidare utveckling böra och kunna åvägabringas. Önskvärt är, att därvid även må kunna beaktas behovet att underlätta civilanställningen av arméns och marinens fast anställda manskap, en fråga lika viktig för försvarsväsendet som för individerna.

Ikke minst för denna frågas lösning är det av vikt, att offentliga verk och inrättningar i den mån så lämpligen kan ske anlita den offentliga arbetsförmedlingen. Dennas förmåga att tillhandahålla mera efter-sökta anställningar skulle härigenom avsevärt ökas, varförutom det allmänna bör i högre grad än enskilda lägga sig vinn om att medverka till det enhetliga organiserande av arbetsmarknaden, som är en av den offentliga arbetsförmedlingens huvuduppgifter.

Socialstyrelsen har jämväl fäst uppmärksamheten vid den behjärtansvärda frågan om arbetsförmedlingens medverkan för omhändertagandet och utnyttjandet av den s. k. mindervärda arbetskraften, under vilken benämning pläga innefattas sådana personer, som äro behäftade med kroppsliga eller moraliska fel och på denna grund möta särskilda svårigheter vid sökandet av anställning. Styrelsen har med rätta erinrat därom, att beredande av arbete ofta för sådana är den bästa hjälp de av samhället kunna få samt att, där så ej sker, det allmänna kan få vidkännas tyugande kostnader för deras omhändertagande på annat sätt. En förebyggande verksamhet i denna riktning ingår också som förutsättning för den nu pågående omformningen och utvecklingen av vår sociala lagstiftning; jag erinrar i detta hänseende om de nya lagarna om pensionsförsäkring och vård av alkoholister samt om förslagen till lagar om olycksfallsförsäkringens och fattigvårdens omorganisering. En stor och delvis redan påbörjad uppgift väntar här för arbetsförmedlingen, vare sig de offentliga anstalterna kunna själva helt omhändertaga densamma eller det befinnes lämpligare att för sådana speciella områden anlita medverkan av särskilda organ. Klart synes i allt fall vara, att en nära samverkan måste upprätthållas mellan de förmedlingsorgan, som kunna komma att här verka.

Den på riksdagens initiativ upptagna och sedermera av emigrationsutredningen framförda tanken om särskilda anordningar för arbetsförmedling åt utlandssvenskar har, såsom socialstyrelsen tidigare erinrat, redan överlämnats till vidare utredning hos denna. I likhet med styrelsen finner jag de nuvarande tidsförhållandena föga lämpliga för detta spörsmåls lösande, men bör detsamma givetvis, efter det lugnare tider inträtt, åter ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

För det närvarande måste i allt fall strävandena inriktas på att inom landet behålla vår arbetskraft. Även om vissa åtgärder i detta syfte kunna och böra vidtagas mot de yppade försöken att, ofta medelst vilseledande förespeglingar, nu locka svenskar till ovissa öden i de krigförande länderna, så är det dock icke tillräckligt att med allenast sådana medel bekämpa emigrationen. Jag har därför hos Kungl.

Maj:t vid upprepade tillfällen haft anledning hemställa om positiva mått och steg, helt eller delvis betingade av omtanken om de arbetstagandes skyddande mot arbetslöshet och nöd under krisen. Om dess bättre dessa strävanden i stort sett kröntes med framgång, så har den offentliga arbetsförmedlingen otvivelaktigt i sin mån bidragit härtill. Det är också min övertygelse, att genom fortsatt omvårdnad från såväl de lokala kommunala myndigheternas som statens sida arbetsförmedlingen skall framgent utvecklas och stärkas till gagn för arbetsgivare och arbetare samt för samhället.

Socialstyrelsens förslag till positiva åtgärder innebär allenast, dels att staten genom särskilt understöd skall medverka till upprättande av fackankvisningar vid de offentliga anstalterna, dels att en något fastare karaktär nu gives åt den provisoriskt träffade anordningen, genom vilken hos styrelsen anställts tvänne tjänstemän för det centrala förmedlingsarbetet.

*Omedelbara
Åtgärder.*

Av vad förut anförts framgår också, att någon egentlig omläggning eller förändring icke för närvarande behöver vidtagas med avseende å den offentliga arbetsförmedlingen, utan att det här närmast kommer an på ett mera energiskt fullföljande av riktlinjer och synpunkter, vilkas riktighet i stort sett vunnit allmänt erkännande. För detta ändamål lär från statens sida närmast krävas, att medel tillhandahållas för dess andel i de stegrade omkostnaderna. Förut meddelade siffror giva vid handen, att dessa kostnader i betraktande av rörelsens omfattning och resultat måste anses mycket måttliga. Vad särskilt statens bidrag angår, uppgick detta för år 1914 — vederbörliga ansökningar från anstalterna för år 1915 hava numera inkommit men icke avgjorts — till sammanlagt 59,534 kronor 76 öre eller allenast 17.2 % av hela utgiftsbeloppet. Då nu ifrågasättes, att genom något rikligare understöd av statsmedel väcka intresse för och påskynda en specialisering av arbetsförmedlingen, finner jag detta förslag, vars nytta synes påtaglig, icke heller böra möta betänkligheter ur statsekonomisk synpunkt. Det synes ock ändamålsenligast att för detta understöds utlämnande välja den av socialstyrelsen förordade formen, nämligen att detsamma bestämmes till viss större del av de avlöningar, som utgå till den för fackankvisningar särskilt erforderliga personalen. De i varje fall ifrågakommande anordningarna skulle underkastas särskild prövning, som bör inriktas även på lämpligheten av den föreslagna specialiseringen med hänsyn såväl till yrkets beskaffenhet som den ifrågavarande anstaltens läge och storlek. Vid sådant förhållande bör staten, såsom nu sker i avseende å särskilda anordningar för arbets-

förmedling för landsbygdens behov, kunna ställa i utsikt att, efter prövning i varje särskilt fall, åtaga sig en väsentlig del av de direkta personalkostnaderna för inrättandet av fackanvisningar vid lämpliga anstalter, där behov därav framträder och vederbörande styrelser förmå åvägabringa i övrigt erforderliga medel för ändamålet. En utveckling i denna riktning kan emellertid endast efter hand komma till stånd, varför av denna anledning nu icke kräves någon avsevärd höjning av det nuvarande anslaget.

Liksom den offentliga arbetsförmedlingen väsentligen genom statens centrala ledande och övervakande verksamhet kunnat bringas fram till den ståndpunkt den redan intager, lärer densamma i fortsättningen ställa än större krav på tillsynsmyndighetens medverkan. Det blir uppenbarligen dennas uppgift att närmast finna de lämpliga formerna för fackanvisningens främjande, att intressera anstaltsstyrelserna för positiva åtgärder i sådant avseende samt att övervaka statsmedlens användande för ändamålet. Icke mindre omfattande uppgifter möta, när det gäller att med de offentliga anstaltarnas hjälp ordna arbetsförmedlingen för sådana speciella grupper som skolbarn och lärlingar, för arméns och marinens fasta personal samt de värnpliktiga, för den mindervärda arbetskraften o. s. v.

Den redan vid socialstyrelsens inrättande framförda frågan om anställande av särskilda arbetskrafter för dessa uppgifter har därför med varje år blivit mera aktuell. Under de senaste åren har sålunda inspektionsverksamheten i orterna, vars behövlighet livligt vitsordats även av anstaltsstyrelserna, endast mera undantagsvis kunnat fullföljas. Redan av dessa skäl kan icke längre undanskjutas frågan om förstärkning på denna punkt av styrelsens arbetskrafter. Än mer trängande har detta behov blivit därigenom att socialstyrelsen av förhållandenas utveckling föranletts att mera direkt medverka vid förmedlingsarbetet. Såsom jag förut erinrat, fann statens arbetslöshetskommission, under sina bemödanden för arbetslöshetens motverkande, det av förhållandena påkallat att hemställa om omedelbara åtgärder i detta syfte. Den närmare utredning i ämnet, som på Kungl. Maj:ts befallning av socialstyrelsen verkställdes, föranledde också Kungl. Maj:t att, såsom i det föregående omnämnts, bemyndiga styrelsen att tillsvidare intill utgången av år 1915 anställa dels en extra byråassistent för handläggning av arbetsförmedlings- och arbetsmarknadsfrågor i allmänhet, dels ock en med praktiska arbetsförhållanden förtrogen tjänsteman, som kunde efter omständigheterna biträda vid arbetsplatserna. Då denna anordning visade sig ändamålsenlig, varom jag under min befattning med hithörande frågor haft tillfälle personligen övertyga mig, har densamma genom Kungl. Maj:ts

beslut den 31 december 1915 bestämts skola fortfara intill den 1 juli innevarande år. Jag anser det också möjligt, att, antingen det pågående världskriget fortfar under längre tid eller snart upphör, betydande förändringar och rubbningar inom näringslivet komma att inträda, för vilkas skull den offentliga arbetsförmedlingens utjämnande verksamhet kommer att starkt tagas i anspråk. Att sålunda för de närmaste åren den nyssberörda anordningen för det praktiska centrala förmedlingsarbetet skall visa sig av behovet påkallad, synes mig uppenbart.

De redan vunna erfarenheterna hava ådagalagt, att på den nu inslagna vägen en lösning i någon mån står att vinna av det för vårt land, med dess vitt skilda förhållanden i olika trakter samt med dess utpräglade säsongförhållanden på arbetsmarknaden, synnerligen betydelsefulla problemet om utjämnande på olika orter och under skilda årstider av differenserna mellan tillgången och efterfrågan på arbetskraft. Det är därför all sannolikhet för att de hittills mera försöksvis vidtagna åtgärderna för en praktisk central förmedlingsverksamhet skola visa sig gagneliga även för framtiden. Då likväl ytterligare erfarenhet härom i fortsättningen vinnes och det nu icke är erforderligt att intaga bestämd ståndpunkt till denna fråga, ansluter jag mig till socialstyrelsens uppfattning därom, att tillsvidare en mera definitiv organisation på denna punkt icke behöver genomföras.

Det av socialstyrelsen föreslagna arvodesbeloppet för byråassistenten föranleder icke någon erinran från min sida. Han bör sålunda erhålla en avlöning motsvarande, efter avdrag för pensionsavgift, tjänstemans av andra graden hos styrelsen eller 5,600 kronor för år räknat. Däremot synes det för den biträdande tjänstemannen föreslagna arvodet väl högt beräknat. Han torde sålunda för den tid, han mera odelat tages i anspråk för sitt uppdrag, böra erhålla ett arvode, beräknat efter 300 kronor i månaden. För resor i tjänsteärenden bör rese- och traktementsersättning till dem utgå, för byråassistenten efter tredje klassen och för den biträdande tjänstemannen efter fjärde klassen i gällande resereglemente.

Avlöning till de båda tjänstemännen torde lämpligen kunna under år 1916 förskottsvis bekostas av under händer varande medel, men synes för nästkommande år böra anvisas på förslagsanslaget för främjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen. Rese- och traktementsersättningar torde däremot böra utgå av det under sjätte huvudtiteln för sådant ändamål uppförda förslagsanslaget. Då under år 1917 några mera omfattande anordningar för arbetsförmedlingens specialise-

rande näppeligen hinna genomföras, lärer någon större ökning av förslagsanslaget till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen icke för nämnda år erfordras, utan torde anslaget i fråga ej behöva upptagas till högre belopp än som preliminärt beräknats i årets statsverksproposition eller till 70,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna grunder på extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av 70,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.
